

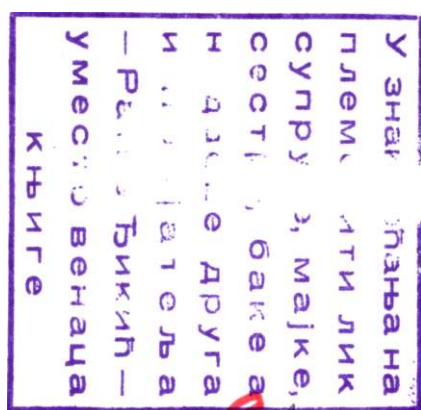
СРБИЈА
У НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОЈ
БОРБИ

ЗАПАДНА
СРБИЈА
1941

НОЛИТ

ДОЈЧИЛО МИТРОВИЋ

ЗАПАДНА СРБИЈА 1941.

НОЛИТ © БЕОГРАД
1975

ПРЕДГОВОР

Ова књига о западној Србији у народноослободилачком рату и у народној револуцији је књига о једном од шест ратних и револуционарних подручја Србије. Према одлуци друштвено-политичких организација још 1960. године, приликом припремања прославе двадесетогодишњице седмојулског устанка, препоручено је и да се напишу монографије о рату и револуцији у Србији подељеној за овај циљ на шест ширих региона. Ти региони су централна, источна, јужна и западна Србија, Београд и Санџак.

За писање монографије, за свако од ових подручја, отпочело је систематско и организовано прикупљање архивске и мемоарске грађе, која је често била несигурна. На томе послу радили су стручњаци ангажовани у музејским и историјско-архивским институцијама у свима градовима у Србији, уз помоћ друштвено-политичких организација тадашњих срезова и општина.

Сакупљена грађа стављена је ауторима монографија на располагање. Међутим, ту грађу требало је знатно употпуњавати, проширивати и, често, исправљати. Коригована су многа места новим подацима утврђеним накнадним истраживачким радом аутора. За западну Србију то је било од изузетног значаја с обзиром на свестраност и обим ратних и револуционарних догађаја који су се збивали на овом подручју, и с обзиром на њихов историјски значај. Ту је почело, као што је рекао друг Тито. Ту су се одигравале 1941. највеће битке са немачким окупатором и квислинзима свих врста, ту је контрареволуционарна четничка организација изазвала братоубилачки рат нападом на Ужице (Титово Ужице), дизањем блокаде са Краљева и мучким ударом четничких јединица у леђа народноослободилачких бораца на свима фронтовима у западној Србији. На њеној територији налазио се Врховни штаб народноослободилачких партизанских одреда и Централни комитет Комунистичке партије Југославије са другом Титом на челу. Ту су стечена прва велика ратна искуства устаничке војске и богаћена њена тактика, стратегија и организација. У западној Србији било је знатно заробљавање немачких војника (Крупањ и Торњи Милановац), освајање и заплена немачке ратне технике, артилерије, тенкова и другог наоружања, ту су формиране прве артилеријске и тенковске јединице, а у Крупању пред ударом ослободилачке устаничке војске истакнута је и прва бела застава вермахта у другом светском рату. У западној Србији створени су снажни органи нове народне власти и спроведено њено учвршћење у служби ослободилачке борбе, створени су органи за борбу против пете колоне и читавом покрету дата револуционарна динамика и замах.

Отуда је рад на књизи о западној Србији могао да траје доста дugo. И док су све остале монографије обухватале у једној књизи цео ратни период од 1941. до 1945, западна Србија могла је бити обрађена најмање у две књиге. У првој, овој, су догађаји из 1941. године, управо до последњих борби одреда из 1941. на ваљевском терену и преласка остатака Ваљевског народноослободилачког партизанског одреда у Босну почетком марта 1942. године. То је било У часовима када би останак у Србији пред заједничком офанзивом Немаца, четника, љотићеваца и осталих квислинга значио њихово тотално уништење.

Територија коју обрађује ова књига ратних и револуционарних догађаја у западној Србији припадала је 1941. године окружним комитетима Комунистичке партије Југославије Шапца, Ваљева, Ужица, Чачка и Краљева. Стога је и преглед догађаја у почетку у овом делу излаган по окрузима. Тек доцније, од септембра — октобра, када догађаји изласком врховног команданта народноослободилачких партизанских одреда друга Тита из Београда на ослобођену територију у циљу непосредног војничког и политичког руковођења борбом и војно-политичком организацијом, као и после историјског заседања у Столицима, догађаји се приказују на широј линији збивања у западној Србији, и не више само по окрузима. О систему излагања догађаја по територијалном принципу у западној Србији од априлског рата 1941. и приказа брзог политичког и организационог сређивања партијских комитета у новим друштвено-историјским и политичким установама, рецензент ове књиге, професор универзитета др Ђорђе Кнежевић, написао је: „Аутор је пошао у обради ове теме од приказивања догађаја у партијским комитетима западне Србије. Сва збивања је везао за КПЈ и њено руководство и политику, што је исправно, и тога се принципа држао до краја рада.“

О методолошкој концепцији ове књиге други рецензент, др Венцеслав Глишић, пише: „Сматрамо да се може прихватити овакав методолошки приступ, јер је у почетку, а добрим делом и 1941. године, сваки комитет КПЈ представљао за себе посебну целину, а координација рада и војних дејстава партизанских одреда остваривала се постепено и према потреби.“

Намера аутора није да створи научно дело. За такву амбицију потребни су други услови рада. Инсистирајући на историјској аутентичности догађаја, циљ је био прибавити и средити резултате историјских истраживања, критички утврђених, уз свестрану проверу, могућну на савременом степену истраживачког рада.

Дело је писано без научног апарата, који читаоцу смета у праћењу догађаја. Апарат замењује јавна одговорност према историјским подацима који су употребљени у књизи. Ипак, у оволиком обиљу догађаја и података могућни су поједини пропусти услед још недовршених истраживања у историји народноослободилачког рата и револуције.

У настојању да дело буде што популарније преглед тока збивања ратних и револуционарних догађаја у западној Србији, оно је написано стилем приступачним за све његове читаоце.

Многи револуционари, ратници и партијски радници, дали су ми податке из наше прошлости која је предмет овога дела. Ја им и овим путем изражавам своју захвалност. Они су својим подацима допринели да се један од најзначајнијих периода наше прошлости прикаже у што пунијој и правој историјској светлости. За стручну помоћ, коју су ми указали приликом оцењивања овог дела, рецензентима др Ђорђу Кнежевићу, професору универзитета, и др Венцеславу Глишићу, научно сараднику Института за историју радничког покрета Србије, изражавам топлу другарску захвалност.